

ÖĞRENCİLERİN ÖĞRETME- ÖĞRENME SÜRECİNE YÖNELİK DİRENÇ DAVRANIŞLARI

*Sedat YÜKSEL**

ÖZET

Öğrenci direnci ülkemizde çok bilinmeyen bir konudur. Öğrenci direnci öğrencinin öğretme- öğrenme sürecine planlı, önceden düşünerek yapmış olduğu karşı koyma davranışlarıdır. Bu makalede öğrencilerin öğretme- öğrenme sürecine gösterdiği direnç davranışları incelenmiştir. Bu çalışmada temel amaç ilgililerin öğrenci direnci konusuna dikkatlerini çekmektir. Bu makalede ilk olarak direnç kavramı tanıtılmış, daha sonra direnç kavramını ortaya atan ve geliştiren direnç kuramcılarının görüşleri açıklanmıştır. Öğrenci direnci konusunda yapılan araştırmaların sonuçlarına değinilerek öğrencilerin gösterdikleri direnç çeşitleri ortaya konulmuştur. Son olarak da direnci önleme ve gidermeye yönelik olarak ilgililer için öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Direnç, direnç kuramı, öğrenci direnci.*

ABSTRACT

Resistance Behavior to Teaching and Learning Process of Students in Schools

Student resistance is a less known topic in Turkey. Student resistance is the previously planned behaviors of those students who react to the teaching and learning process in schools. In this article, behaviors of those

* Yrd. Doç. Dr. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi.

resisting students are examined. The main purpose of this article is to call attention to student resistance. After introducing concept of resistance, according to theoreticians who discovered or developed the idea of resistance are examined. Next, the various types of student resistance are determined by examining the results of that research done in this topic. Last, some suggestions to prevent and eliminate student resistance are formulated.

Keywords: *Resistance, resistance theory, student resistance.*

Giriş

Öğretme- öğrenme sürecine yönelik olarak öğrencilerin gösterdiği direnç davranışları eğitim literatüründe üzerinde durulan konulardan birisidir. Öğrencilerin öğretme- öğrenme süreçlerine karşı direnç göstermesi öğretmen ve yöneticiler açısından önemli bir sorundur. Bu sorun, direnç gösteren öğrenciyi başarısızlığa sürüklediği gibi, öğretme- öğrenme sürecinin kalitesini de etkilemekte, öğretmen ve yöneticilerin işlerini zorlaştırmaktadır.

Öğrencilerin öğretme- öğrenme sürecindeki olumsuz davranışları inceleyen, bu davranışların önlenmesi veya giderilmesi konusuyla uğraşan sınıf yönetiminde, direnç davranışları üzerinde çok fazla durulmamış veya bu davranışlar disiplinsiz veya istenmeyen davranışlar içerisinde incelenmiştir. Ancak direnç konusu üzerinde durulması ve incelenmesi gereken bir konudur. Çünkü öğrenci direnci, disiplinsiz veya istenmeyen davranışlardan çok ağır sonuçlar doğurabilmektedir. Öğrenci direnci önemsenmediği, üzerinde çok durulmadığı zaman öğrencinin öğretmen ve yöneticilere şiddet kullanmasına kadar giden ağır sonuçlar olabilmektedir (Başar, 2001). Okullarda şiddetin oluşmasının en önemli sebeplerinden birisi öğrencilerin direnç davranışlarının giderilememesidir.

Direnç Kavramı

Her insan belirli toplumsal şartlar içerisinde yetişmekte ve yine toplumsal şartlar içerisinde okula devam etmektedir. Genellikle toplum ve okul şartları arasında farklılıklar olmaktadır. Ancak bazı toplumsal gruplar için bu farklılıklar daha derinleşmektedir. Bunun sonucunda öğrencilerin okula uyum sağlamasında bazı güçlükler yaşanmaktadır. İnsanların kendi düşünce yapısına, ve yaşam biçimine uymayan, beklentileriyle bağdaşmayan ve rahatsızlık duyduğu durumlara karşı tepki göstermesi doğaldır. Bu tepkiler bazen doğrudan ve sert, bazen de dolaylı ve pasif olmaktadır. Tepki gösterilen durumlar değişmediğinde, öğrencilerin bu tepkileri direnç haline dönüşmektedir.

Kathleen Weiler'in belirttiği gibi "tüm insanların yaşamlarına anlam kazandırma ve baskılara karşı koyma kapasiteleri vardır." (Weiler, 1988, s. 51). Dolayısıyla her öğrenci rahatsızlık duyduğu durumlara karşı direnç gösterebilmektedir.

Direnç kavramını eğitimciler, öğrencinin ait olduğu toplum ve okul arasındaki çelişkiler ve gerilimler varolduğunu belirterek okullarda çeşitli öğrenci davranışlarını açıklamak ve yorumlamak için kullanmaktadırlar. (Alpert, 1991). Burada hangi davranışın direnç olarak kabul edileceğine ilişkin olarak direnç kavramı tanımlanmaya çalışılmıştır. Direnç kavramını çeşitli yazarlar çeşitli şekillerde tanımlamışlardır. Bu yazarlardan Giroux (1983a) direnci kısaca eğitim- öğretim faaliyetlerine karşı koyma olasılıkları olarak tanımlarken, Mc Laren (1985) direnç kavramını, "öğretimde okul kültürünün meşruluğu, gücü ve anlamlılığına öğrencilerin karşı koyma davranışı" olarak tanımlamaktadır (Mc Laren, 1985, s. 85). Bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi direnç kısaca öğrencinin okuldaki eğitim- öğretim faaliyetlerine karşı koyma davranışdır.

Direnç kavramı hakkında şunu da belirtmek gerekir ki; her karşı koyma davranışı direnç olarak kabul edilemez. Bir davranışın direnç olabilmesi için hareketin mantıklı ve üzerinde önceden düşünülmüş taşınmış olması gerekmektedir (Erickson, 1984). Bu açıdan olumsuz veya disiplinsiz davranışlardan farklılığı bulunmaktadır. Olumsuz veya disiplinsiz olarak nitelenen davranışta öğrenci o anda karar vererek bu davranışları yapmaktadır. Ancak direnç davranışında öğrenci bu davranışı yapmak için önceden planlama yapmakta ve bu davranışı uygun zamanlarda ve sürekli olarak yapmaktadır. Örneğin derste o an için sıkılan bir öğrenci, arkadaşlarıyla konuşabilir. Ancak öğretmene, derse, okula veya eğitim sistemine karşı olumsuz tutuma sahip olan öğrenci derse girmeden önce öğretmene veya yöneticilere ne tür davranışlar yapacağını önceden planlar ve planladığı davranışları uygular. Öğrencinin "dersi baltalamak için öğretmene anlattığı konuyla ilgisi olmayan sorular soracağım" şeklinde karar alıp bu kararını uygulaması bir direnç örneğidir.

Direnç genellikle olumsuz ve yıkıcı olarak algılanmaktadır. Ancak direnç olumlu sonuçlar da doğurabilir. Burroughs ve diğerleri (1989) direnci "yapıcı veya yıkıcı karşı koyma davranışı" olarak tanımlamışlardır (Burroughs, Kearney, Plax, 1989, s. 216). Yıkıcı direnç büyük ölçüde eğitim-öğretim faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyen davranışlardır. Örneğin dersle ilgilenmeyen, etrafındakilerle konuşan veya öğretmenini alaya alan öğrencilerin davranışı yıkıcı dirençtir. Yapıcı direnç ise eğitim faaliyetlerini olumlu yönde etkileyen, öğrenme düzeyini artıran davranışlardır. Burada öğrenciler olumsuz durumları şikayet etmek, amaçlı sorular sormak, öğretmenin fikirlerine karşı çıkmak vb. davranışlar sergilemektedir. Örneğin her derste öğrencilere ödev verip, gelecek ders bu ödevleri kontrol

etmeyen bir öğretmene, öğrencinin bu durumu anlatarak şikayet etmesi ve kendisinin de bu nedenle ödevleri yapmadığını belirtmesi yapıcı bir dirençtir. Böylece öğretmen bu yanlış davranışını düzeltebilir. Ancak genelde öğretmenler bu tür direnci yıkıcı ve olumsuz olarak algılamaktadır. Bu tür direnç öğretmeni sınırlendirebilmekte, hatta bazı öğretmenleri korkutabilmektedir. Ancak yapıcı direnç öğretmenin uygun olmayan davranışlarının değişmesine yardım ederek öğretime yarar sağlayabilmekte ve kaliteyi artırabilmektedir. Bu nedenle öğretmenler direnç yapıcı olduğu zaman öğrencilerini bu tür direnç göstermeleri için cesaretlendirmelidir.

Sonuçta öğrenci direnci hem öğretmenin performansını ve öğrencilere yönelik tutumlarını (Alpert, 1991; Spaulding, 1995), hem de öğrencinin başarısını etkilemektedir (Erickson, 1984, 1987; Anyon, 1981; Sun, 1995). Öğrenci direnci öğretme- öğrenme sürecinin kalitesini ve öğrencilerin başarılarını artırmada önemli bir faktördür. Bu nedenle eğitimcilerin dikkatini çeken bir konudur.

Öğrenci direnci konusunda yapılan ilk kapsamlı çalışmalar “direnç (resistance)” kuramcıları olarak adlandırılan bir grup yazar tarafından yapılmıştır.

Direnç Kuramı (Resistance Theory)

Öğrenci direnci kavramı ilk olarak neo- marksist eğitimciler içerisinde yer alan direnç kuramcıları tarafından tanımlanmış ve üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Neo- Marksistler özellikle 1970’lerin başından 1980’lerin ortalarına kadar etkili olmuşlardır. Bu kuramcılar toplumun sosyal, siyasal ve ekonomik hayatı ile okul hayatı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Neo- Marksist görüşlerin önemli bir kolunu “yeniden üretim (reproduction) teorisi” oluşturmaktadır. Bu teoriye göre temelde toplumda üst (baskın grup) ve alt (ezilen grup) sınıf olmak üzere iki sınıf bulunmaktadır. Üst sınıf toplumda sayıca az olan, ancak maddi açıdan zengin ve güçlüdür. Alt sınıf toplumun çok büyük bölümünü oluşturan, ancak çok fazla etkisi, gücü ve yaptırımı olmayan işçi ve azınlıkların oluşturduğu sınıftır. (Apple, 1971, 1979, 1980, 1980/1981; Gordon, 1991; Gutek, 1997)

Bu kuramcılara göre toplumda üst sınıfların büyük gücü bulunmaktadır ve bu güçle işçi sınıfını baskı altına almaktadır. Tüm toplumsal kurumlar, bu arada okullar da üst sınıfın baskısı altındadır. Yeniden üretim kuramcılarına göre bu baskı nedeniyle okullardaki faaliyetler üst sınıfın istek ve değerleri doğrultusunda yürütülmektedir. Üst sınıfın temel isteği rahatlıkla sömürebilecekleri pasif ve uyumlu işçiler yetiştirmektir. Buna göre okullarda, ülkedeki ekonomik ve politik sistemin kesinlikle adil olduğu, toplumdaki her insanın ihtiyaçlarını gidermeleri ve mutlu olmalarına hizmet

ettiği görüşü öğrencilere kazandırılmaktadır. (Bowles & Gintis, 1976; Apple, 1971, 1979, 1980, 1980/1981)

Yeniden üretim teorisi 1970'lerde çok etkili olmuştur. Ancak 1980'lerin başında bu teorinin bazı yönlerine, bazı konulardaki açıklamaların şüphe ile bakan ve eleştiren fikirler ortaya çıkmıştır. Bu fikirler arasında direnç kuramcıları da bulunmaktadır.

Direnç kuramcıları temelde yeniden üretim teorisinin açıklamalarını benimsemektedirler. Ancak yeniden üretim kuramcılarının toplumdaki sınıflar ile okullar arasındaki ilişkilerine ilişkin açıklamalarını oldukça yüzeysel bulmaktadırlar. Direnç kuramcıları yeniden üretim kuramcılarının okullarda üst sınıfın baskıları sonucu onların değerlerinin verilmesi ve bu duruma alt sınıflardan gelen öğrencilerin hiçbir tepki göstermeden bunları kabullendiği görüşüne karşı çıkmaktadır. Bu kuramcılar yeniden üretim kuramının okullardaki üst sınıfların baskılarına öğrencilerin ırk, cinsiyet ve sınıf özelliklerine göre gösterdikleri direnç konusuna hiç değinmediklerini, öğrencilerin kendilerine öğretilenlerin direnç göstermeyen alıcısı olarak gördüklerini ve onların okul tarafından kolayca idare edebileceklerini farzettiklerini belirtmişlerdir. (Giroux, 1983a; Margolis, Soldalenko, Acker & Gair, 2001).

Direnç kuramcılarına göre öğrenciler okulda pasif bir alıcı değildir. Aksine eğitim sisteminin aktif bir üyesidir. Okullarda yaygın olan ve amaçlanan norm, kural ve şartlara sıkça çeşitli şekillerde yaratıcı bir şekilde tepki gösterici hareketlerde bulunurlar. Bu yüzden Apple (1982a) okulu anlaşmazlık ve çabalamanın olduğu bir arena olarak görmektedir.

Direnç kuramcılarına göre toplumdaki alt kademe gruplardan gelen öğrenciler toplumdaki konumlarını yükseltmek fonksiyonu olan ve görünüşte demokratik bir kurum olan okulun rolüne meydan okumaktadırlar. Çünkü, gerçekte okul üst sınıfların istedikleri şekilde eğitim faaliyetlerini düzenlerken alt sınıftan gelen öğrencileri dikkate almamakta ve onları baskı altına alarak ezmektedir. Bu kuramcılar işçi bir aileden gelen öğrencilerin mevcut ezici sistem nedeniyle okuldan mezun olduğunda yine işçi olacağını savunmaktadır. Yani öğrenciler ailesinden elde ettiği statüden bir üst statüye yükselememektedir. Dolayısıyla bu kuramcılar okullarda olduğu söylenen eğitimde fırsat eşitliği ideolojisini bir aldatmaca olarak görmektedir. Buna göre okullar uyguladıkları bu sistem vasıtasıyla üst sınıftan olmayan çocukların başarısız olmalarını sağlamaktadır. Yaşadıkları bu adil olmayan sistem karşısında öğrenciler direnç göstermektedirler. Ancak çoğunlukla öğrenciler kendilerine yapılan ağır baskılar nedeniyle mevcut sisteme uyumlu gibi görünmeye çalışmakta, direncini açıkça yapamamaktadır. Kısacası, öğrenciler hem mevcut durumu onaylamakta, hem de direncini ustaca gizlemektedir. Direnç hareketleri hem karşı koyucu hem de uyum göstericidir. Bu kuramcılar okullarda eşitlik olmadığını, bunun yerine rekabet, çatışma ve

kindarlığın olduğunu savunmuşlardır. Homojenlik ve ahenkliğin sadece bir hayal olduğunu belirtmişlerdir Bu teoride özellikle asi genç gruplara dikkat çekilerek, öğrenciler tarafından okulun otoritesi ve ideolojisine direnç göstermesi üzerinde durmuşlardır (Mc Laren, 1985; Walker, 1985).

Direnç kuramcıları direnç kavramını belli bir açıdan incelemişlerdir. Bu kuramcılar genelde direnci işçi sınıfı ve azınlıklar gibi alt sınıflardaki toplumsal gruplardan gelen öğrencilerin, baskın gruplar tarafından oluşturulmuş okul ideolojisi ve uygulamalarına karşı koymaları ve meydan okumaları şeklinde tanımlamaktadırlar. (Willis, 1977; Anyon, 1981; Apple, 1982a; 1982b; Giroux, 1981a; 1981b; 1983a; 1983b; Aronowitz and Giroux, 1985; Mac Leod, 1995).

Direnç alt sınıflar açısından bakan direnç kuramcıları arasında en önemli isimlerden birisi İngiliz araştırmacı Paul Willis'dir. Paul Willis öğrenci direncini ortaya koyan ve bu kavramı tanıtan önemli bir yazardır. Kendisinin 1977 yılında yayınladığı "Meslek Öğrenme: İşçi Çocukları Nasıl İşçi Sınıfı Mesleklerini Edinmektedirler ?" isimli eseri direnç teorisi için klasik bir çalışmadır (Gordon, 1991, s.30; Pincus, 2002, s.589). Bu eserde Willis, işçi sınıfından gelen öğrencilerin devam ettiği İngiliz okullarını incelemiş ve İngiliz işçi sınıfından gelen öğrencilerin okulun sosyalleştirme çabalarına nasıl karşı koydukları anlatmıştır. Öğrenci direnci ilk olarak bu eserde kapsamlı olarak ele alınmıştır. Bu eserinde kendisi özellikle işçi sınıfından gelen erkek öğrencilerin okullarındaki eğitim faaliyetlerine direnç gösterdiğini gözlemlemiştir. Willis bu çalışmasında okullar içerisinde alt kültürlerden gelen öğrenciler arasında sıkı gruplaşmalar (klikler) olduğunu tespit etmiştir. Willis'e göre okullarda iki tip öğrenci bulunmaktadır. Birinci tip öğrenciler okulda çoğunluktadır ve okulun kural ve standartlarına uyarlar. Willis'e göre öğrenci ile öğretmenler arasında gizli bir pazarlık vardır. Öğrenciler öğretmene saygı gösterirse öğretmenler bilgileri daha anlamlı olarak sunacaklar, iyi bir iş için referans mektubu verecekler hatta iyi bir iş bulmalarına yardımcı olacaklardır. Bu gruptaki öğrenciler bu anlaşmaya uyarken, Willis'in "lads" olarak isimlendirdiği gruptakiler bu anlaşmayı reddetmektedirler. Lads'ler okulun ve öğretmenin otorite ve kurallarına karşı çıkmakta ve sert direnç göstermektedir. Bu kişiler gelecekte kendilerini ağır, rutin ve düşük gelirli meslekler beklediğini düşünerek gelecekte korkmaktadırlar ve gelecekte iyi bir iş bulmaya ilişkin hiçbir umutları da bulunmamaktadır. Lads'ler öğretmenlere, yöneticilere ve diğer öğrencilere saygısız ve kaba davranmakta, sınıfta yıkıcı, bozguncu ve rahatsızlık verici hareketlerde bulunmaktadır. Okulun ve öğretmenlerin otoritesine uyum gösteren gruptaki öğrencilerle dalga geçerek onları tahrik etmekte, onlarla kavga etmektedir. Ancak lads'lerin bu dirençleri kendi zararlarına olmaktadır. Okul bittiği zaman yeterli bilgi ve becerileri olmadığından, çok kötü ve düşük standartlarda iş sahibi olmaktadır (Willis, 1977). Willis'in

ortaya koyduğu bu fikirler direnç kuramcılarının da hareket noktası olmuştur.

Direnç teorisinin ortaya koyduğu fikirlere yönelik olarak çeşitli eleştiri ve tartışmalar bulunmaktadır. Bunlardan birisi her uygun görülmeyen davranışın direnç olarak ele alınıp alınmayacağıdır. Direnç kuramcılarını öğrencilerin direnç davranışları olarak sınıftaki isyankarlık boyutuna varan olumsuz yöndeki karşı koyma ve meydan okuma hareketleri olarak görmektedir. Ancak Giroux'un (1983a) belirttiği gibi öğrenciler okulun ideolojisine o an uygun davranıyor gibi görünerek pasif direnişler yapabilir. Bu durumda direnç davranışının tespiti güçleşmektedir. Direnç teorisinde kendisi uyumlu gibi görünen öğrencilerin nasıl direnç gösterdiklerinin üzerinde yeterince durulmamaktadır. Zaten direnç kuramcılarını ileri sürdükleri fikirleri bilimsel araştırmalarla kanıtlayabilecekleri çalışmalar yapmamışlardır.

Direnç teorisi konusunda yapılan bir diğer eleştiri de çalışmaların sadece alt sınıftan gelen öğrenciler üzerinde yapılmasıdır. Direnç kuramcılarını eğitim kurumlarının sunduklarını kabul etmeyerek reddeden dezavantajlı öğrencileri incelemiştir. Oysa direnç alt sınıftan gelen öğrencilerle sınırlı değildir. Her sınıftan öğrenci direnç gösterebilir. Nitekim orta ve üst sınıflardan gelen öğrencilerin de direnç gösterdikleri araştırmalarla ortaya çıkarılmıştır (Alpert, 1991; Spaulding, 1995).

Direnç teorisi için yapılan eleştirilerden bir diğeri de direnç kuramcılarının öğrenci direncini incelerken büyük ölçüde ırk, cinsiyet ve sınıf farklılıkları, özellikle de sınıfsal eşitsizlikler üzerinde durmalarıdır. Bu kuramcılar direncin bu farklılıkların bir sonucu olduğu şeklinde algılamaktadırlar. Ancak bu farklılık ve eşitsizliklerin yanında direncin en önemli nedenlerinden birisi de sınıf şartları, öğrencinin başarı düzeyi ve okul yönetici ve öğretmenlerinin otoriteleri ile öğrenciler arasındaki çatışma ve mücadeledir. Bu konu üzerinde yeterince durmamışlardır (McFarland, 2001; Wright and Weekes, 2003). Bu görüşü eleştirenlerden Mark McFadden'e göre okulda başarılı olma konusundaki dezavantajlar ve eşitsizliklerin toplumun baskın ideolojisine bilinçli bir direnç göstermekten ziyade, daha çok öğrenciler tarafından karşı karşıya kalınan öğretme- öğrenme süreci ve uygulanan eğitim programına karşı çıkmayla ilgili olduğunu savunmaktadır (McFadden, 1995).

Direnç teorisi hakkında yapılan eleştirilere rağmen bu kuramcılar öğrencilerin dirençleri üzerine dikkatleri toplamışlar, bu konudaki ilk çalışmalarını yaparak geliştirmişlerdir. Bu nedenle öğrenci direnci hakkında yapılan araştırmalara yol göstermişlerdir.

Direnç Araştırmaları

Öğrenci direnci, özellikle direnç kuramcılarının ortaya koyduğu çalışmalar sonucunda eğitimcilerin dikkatini çekmiş ve bu konu üzerinde çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Okullarda öğrencilerin dirençleriyle ilgili olarak yapılan araştırmalar çoğunlukla toplumdaki baskın grupların normları, değerleri ve dili ile okulda karşı karşıya kalınan alt sınıflardan gelen çocukların karşı koyma davranışlarıyla ve bunun sonucunda yaşanan akademik başarısızlıkla ilgilidir (Erickson, 1984, 1987). Bu araştırmaların diğeri üzerinde durduğu konu ise öğrencinin asi ve saldırgan hareketleridir (Giroux, 1983b).

Daha önce belirtildiği gibi direnç kuramcılar yaptıkları çoğu araştırmalarda alt sınıf öğrencilerinin üst sınıfların norm ve değerlerini uygulayan okuldaki faaliyetlere karşı öğrencilerin bunlara karşı koyma davranışları üzerinde durmuşlardır. Onlara göre okulda uygulanmakta olan üst sınıfların norm ve değerleri baskın ideoloji, alt sınıflardan gelen öğrencilerin yaşantılarıyla uyumsuz olduğu için öğrenciler bu duruma direnç göstermektedirler. Öğrenci direnci ile ilgili olarak yapılan çalışma ve araştırmalar arasında işçi sınıfı öğrencileri (Willis, 1977; Apple, 1979; Anyon, 1981; Giroux, 1983a, 1983b; Everhart, 1983; Erickson, 1984, 1987; Aronowitz and Giroux, 1985), zenciler (Fordham and Ogbu, 1986; Ogbu, 1987; Cumins, 1989) ve kızlar (Margolis & Romero, 1998; Weiler, 1988) üzerinde yapılan araştırmalarda öğrencilerin eğitim sürecinde kendilerine üst sınıfların norm ve değerlerini kazandırma çabalarına direnç gösterdiklerini ortaya konulmuştur. Bu araştırmaların ortak noktası azınlıklar, işçi çocukları, zenciler vb. gibi toplumun alt kesimini oluşturan öğrenciler üzerinde yapılmasıdır. Ancak orta ve üst sınıflardan gelen öğrencilerin de direnç gösterdiği yapılan araştırmalarda belirlenmiştir (Alpert, 1991; Spaulding, 1995).

Öğrencilerin ne tür öğretmenlere veya öğretmenlerin ne tür davranışlarına direnç gösterdiği konusunda yapılan araştırmalarda ise öğrencilerin kendilerine yakın olarak algıladıkları öğretmenlere çok fazla direnç göstermedikleri tespit edilmiştir. Derslerinde antisosyal stratejileri kullanan öğretmenlere direnç gösterme olasılığının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğrenciler prososyal davranış değıştirme tekniklerini işe koşan öğretmenleri ise kendilerine daha yakın olarak algıladıkları öğretmenlere daha az direnç gösterdikleri tespit edilmiştir (Plax, Kearney, Downs, Stewart, 1986; Plax, Kearney, Mc Croskey & Richmond, 1986; Kearney, Plax, Smith, Sorensen, 1988; Kearney, Plax and Buroughs, 1991).

Öğrenci direnci konusunda yapılan araştırmalarda ortaya çıkan bir diğeri sonuç da öğrencilerin dirençlerini sözel olmayan şekilde göstermeleridir. Dirençlerini açıkça ve sözel olarak iletmemektedirler. Bu da götseriyor ki, öğrenciler direnç teşebbüslerinde öğretmenle açıkça karşı karşıya

gelmekten kaçınmayı tercih etmektedir. (Burroughs, Kearney & Plax, 1989; Kearney, Plax and Burroughs, 1991).

Görüldüğü gibi öğretmenin veya öğrencinin olumlu ve olumsuz davranışları konusunda çok sayıda araştırma yapılmışken, öğrenci direnci konusunda yeterince araştırma yapıldığı söylenemez. Bu durumda direnci konusunda ilave araştırmalara ihtiyaç olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Direncin Sebepleri

Öğrencilerin direnci göstermelerinin sebepleri konusunda çeşitli fikirler ortaya konulmuştur. Direnci kuramcılarının göre öğrencinin direnci göstermesinin ana sebebi öğrencinin getirmiş olduğu kültürel özellikler ile okuldaki yaşantılarının uyuşmamasıdır. Okulda karşılaştığı kültürel özellikler öğrencinin ailesi ve çevresinden getirdiği kültürel özelliklerden farklı olduğu zaman okuldaki eğitim faaliyetlerine karşı olumsuz bir tavır almakta ve direnci göstermektedir.

Okulun ve sınıfın örgütsel özellikleri öğrencilerin açıkça direnci göstermelerine yol açabilmektedir. Formal bir yapı olan okulda öğrencilerin amaçlara uygun şekilde yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu süreçte öğretmenin öğrencilerden beklentilerini açıkça belirtmemesi, derste kullandığı öğretim yöntemi ve yaklaşımları, ders işlerken otoriter davranışları, ders konularının öğrencilerin yaşantılarına daha az uygun olması, anlatılan konuların öğrenci seviyesinin veya hazırbulunuşluğunun üzerinde olması, öğrencilerin o ders yada program hakkında kendilerini yetersiz olduğunu hissetmeleri, okulda veya derste çok güç veya sıkıcı olarak algıladıkları ve hoşlanmadıkları aktivitelerin bulunması, öğrencilerin kişisel olarak öğretmenden hoşlanmalarını, vb. sebepler öğrenci direncine sebep olmaktadır. (Brookfield, 1990; Alpert, 1991; Cusick, 1992; Pauly, 1991; Spaulding, 1995).

Görüldüğü gibi öğrencilerin direnci göstermesi büyük ölçüde öğretmenden kaynaklanmaktadır. Öğretmenin yanlış davranışları öğrencinin direnci göstermesine yol açmaktadır. Ancak öğrencinin direnci göstermesinde sadece öğretmenin rolü yoktur. Bazen öğrencinin kendisi de dirence sebep olmaktadır. Örneğin bir öğrenci öğretmene yaptığı direnci davranışı ile ilgili olarak “yanlış veya doğru, bu şekilde davranmak benim tarzımdır” ifadesini kullanıyorsa, bu durumda direnci büyük ölçüde öğrencinin kendisinden kaynaklanmaktadır (Kearney, Plax and Burroughs, 1991).

Aslında direnci, olumsuz durumların düzeltilmediği, yanı sıra ısrar edildiği durumlarda olmaktadır. Bu nedenle gerek okul yönetimi ve öğretmenlerin, gerekse öğrencilerin sürekli olarak kendi yaptıklarını değer-

lendirmeleri gerekmektedir. Yapılan yanlışlıklar tespit edilerek bunların giderilmesi durumunda öğrenci direnci de önlenecektir.

Direnç Çeşitleri

Direnç ile ilgili araştırmalarda ele alınan konulardan birisi de öğrencilerin direnç gösterirken ne tür davranışlar gösterdiğidir. Bu araştırmalarda hem bu davranışlar listelenmeye çalışılmış, hem de bu davranışlar çeşitli ölçütlere göre gruplandırılmıştır.

Direnç davranışları konusunda yapılan çalışmalar arasında Alpert (1991) bazı direnç davranışları olarak sessiz durma, sorulan soruları cevaplamama veya kısık sesle ve anlaşılabilir şekilde cevap verme, öğretmenle tartışma, derste uyumlu ve itaatkar davranma davranışlarını belirtirken, Larson ve Richards da (1991) öğrencilerin okulu, öğretmenlerini veya arkadaşlarını kaale almamak, öğretmenle dalga geçmek ve dersi karıştırmak şeklinde direnç davranışları gösterdiklerini belirtmektedir.

Direnç davranışlarını daha derinden inceleyen Burroughs, Kearney & Plax, (1989) yükseköğretimdeki öğrencilerinin yaptığı direnç şekilleri üzerinde durmuş ve bu davranışları listelemiştir. Bu araştırma kapsamında öğrencilerin hem uyum gösterme, hem de direnç gösterme davranışları incelenmiş ve bu davranışlar 19 kategori altında toplanmıştır. Bu kategorilerden 14'ü öğrencilerin direnç davranışlarıyla ilgilidir. Bu araştırmada öğrencilerin direnç davranışları ile ilgili kategoriler; öğretmeni suçlama, öğretme- öğrenme sürecindeki faaliyetlere katılmama, kendinden istenenleri isteksiz bir şekilde yapma, sınıfa hazırlıksız gelme, öğretmeni aldatma, şikayetlerini öğretmene iletme, sınıf düzenini bozma, özür dileme, öğretmene aldırma (kaale almama), derse önem vermeyerek ödevleri yapmama, öğretmene meydan okuma, öğretmeni yöneticilere şikayet etme, kendi direnç davranışını mazur göstererek davranışını savunma, dönem içerisinde ve sonunda öğretmenini çevresine olumsuz bir şekilde anlatma davranışları olarak tespit edilmiştir. Araştırmada ayrıca bu kategoriler içerisinde yer alan direnç davranışları da belirlenmiştir.

Bu kadar çok sayıdaki direnç davranışlarını belli ölçütlere göre gruplandırmak gerekmektedir. Çeşitli yazarlar bu davranışları gruplamaya çalışmışlardır. Örneğin Higginbotham (1996) direnç davranışlarını sözel, sessiz ve sınıfta bulunmama olmak üzere üç gruba ayırmıştır. Sözel dirençte öğrenci, öğretmenin sunduğu bilgi ve yaptığı faaliyetlere açıkça meydan okuyarak sorular sormakta, tartışmakta veya eleştirmektedir. Sessiz direnç öğrenci öğretmene veya onun aktivitelerine yönelik olumlu bir düşüncesi olmamakta, fakat açıkça bir tepki vermektan kaçınarak ders boyunca sessiz

kalmaktadır. Sınıfta bulunmadada ise öğrenci dersin tümüne veya belirli konular işleneceği zaman derse gelmemekte, devamsızlık yapmaktadırlar.

Chan ve Treacy (1996)'de direnç davranışlarını aktif, pasif ve uyum gösterme olarak üçe ayırmıştır. Aktif dirençte öğrenci tepkilerini açıkça belirtirken, pasif dirençte öğrenciler direkt olarak tepkilerini açıkça ortaya koymamakta, derse geç gelme, ödev yapmama veya eksik yapma gibi doğrudan öğretmene yönelik olmayan davranışlarda bulunmaktadır. Uyum göstermede ise aynı fikirde olmadıkları halde öğretmenin anlattıklarıyla aynı fikirde görünmekte, uyumluymuş gibi davranmaktadır.

Görüldüğü gibi yazarlar direnç davranışlarını çeşitli şekillerde sınıflamışlardır. Tüm bu sınıflamalar incelendiğinde direnç davranışları aktif ve pasif direnç davranışları başlığı altında toplayabiliriz.

Bu direnç davranışları içerisinde pasif direnç sınıf şartlarını hemen değiştiremez. Ancak sınıftaki memnuniyetsizliği öğretmene ilettiği için önemini korumaktadır. Aktif direnç ise kuralları değiştirebilir ve okul içerisindeki çeşitli rollere yüklenen değer ve otorite düzeyini azaltabilir (McFarland, 2001). Ancak aktif dirence yönetici ve öğretmenler tepki göstererek, direnç gösteren öğrencilere çeşitli yaptırımlar uygulama olasılığı yüksektir. Bu nedenle öğrenciler çoğunlukla pasif direnç göstermeyi tercih etmektedir.

Direnci Önleme ve Gidermeye İlişkin Öneriler

Öğrencinin direnç göstermesinin sebepleri ve direnç biçimleri ortaya konulduktan sonra bu direnç davranışlarının önlenmesi ve giderilmesi konusunda çeşitli öneriler ortaya konulmuştur. Her şeyden önce şunu söylemek gerekir ki direnci önlemek ve gidermek oldukça zor ve zaman alıcı bir iştir. Hatta bazı yazarlar direnci önleme ve yok etmenin mümkün olmadığını savunmaktadır (Sekayi, 2001). Direnci önlemek ve yok etmenin zorluğu direncin tutumlarla ilgili olmasından kaynaklanmaktadır. Tutumların değiştirilmesi ne kadar güç ve zaman alıcıysa, direnci önlemek ve yok etmek de o ölçüde güç ve zaman alıcıdır. Bu nedenle aşağıda verilen önerileri bir defa yerine getirmekle direnç yok edilemez. Önerilen uygulamaların sürekli yapılması gerekmektedir.

Öğrenci direncini önlemek ve gidermek için öğretmen tarafından yapılması önerilen uygulamalar şunlardır (Brookfield, 1990; Alpert, 1991; Başar, 2001):

- Bulunduğu çevrenin sosyal ve kültürel özelliklerini tanıma: Öğretmen okulun bulunduğu çevrenin sosyal ve kültürel özelliklerini bilmelidir. Öğretmenin öğrencilerin ait oldukları toplumsal grupların inançları, değerleri, normları ve gelenekleri ile

öğrencilerin toplumda sahip olduğu konuma ilişkin algılarını bilmesi gerekmektedir. Bu sayede öğrenci özelliklerini daha iyi tanıyan öğretmen eğitim faaliyetlerini bu çerçevede yürüttüğünde öğrenci direncini de önleyecektir. Örneğin öğretmen sınıfta o yörede veya çevrede çok önemli olan bir gelenek veya düşünceyi küçümseyici sözler söyleyerek bunlara karşıt hareket ettiğinde öğrenciler buna tepki gösterecekler, ardından da bu tepkiler dirence dönüşecektir.

- Eğitim faaliyetlerinin planlanmasında öğrencilerin katılımını sağlama: Eğitim faaliyetlerinin öğrencilerin görüşleri alınarak, onlarla birlikte planlanması, öğrenci direncini önleyecektir. Kendilerine değer verildiğini bilen öğrencilerin direnç davranışları göstermeyecekleri gibi kendi kabul ettikleri eğitim faaliyetlerine de direnç göstermeyeceklerdir.
- Öğretme- öğrenme sürecini değerlendirme: Öğretmenin öğretme- öğrenme sürecini sürekli olarak değerlendirmesi öğrencilerin direnç göstermesini engelleyecektir. Burada öğretmenin yaptıkları hakkında öğrencilerden dönüt alması ve bu dönütler doğrultusunda yanlış ve eksikliklerini gidermesi sınıfta direnç davranışlarını önleyecektir.
- Öğrencilerin derse katılımlarını sağlama: Derse aktif olarak katılan öğrencilerin direnç gösterme olasılığı düşüktür. Derste pasif olan öğrenci deste sıklıkta ve bunun sonucunda da disiplinsiz davranışlarda bulunmaktadır. Sürekli pasif olma durumunda ise disiplinsiz davranışlar direnç davranışlarına dönüşmektedir. Bu nedenle derslerde öğrenciyi aktif kılacak yöntem, teknik ve uygulamalara yer verilmesi gerekmektedir.
- Öğrenci üzerinde güven oluşturma: Öğretmen sınıfta öğrenciler üzerinde güven oluşturduğunda direnç davranışları önlenecektir. Öğretmeniyle iyi bir iletişimi bulunan ve öğretmenine güvenen, ona saygı ve sevgi besleyen bir öğrencinin öğretmenine direnç gösterme olasılığı düşüktür.
- Olumsuz olayları büyütmemeye ve sert tepki göstermeme: Öğretmen sınıfta yaşanan olumsuz veya disiplinsiz bir davranış gereğinden fazla büyütmemesi, bu öğrencilere çok sert tepki göstermemesi ve fiziksel güç ve ceza kullanmaması gerekmektedir. Burada öğrenciyi rencide edecek ağır sözler söyleme veya dayak gibi fiziksel cezalar uygulama sorununun daha da artmasına ve derinleşmesine neden olmaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin sert tepki ve fiziksel cezalardan kaçınması gerekmektedir.

- Direnç gösteren öğrencilerle yakından ilgilenme: Direnç gösteren öğrencilerin tekrar direnç göstermelerinin engellenmesi için öğretmen onlarla iletişim kurarak, yakından ilgilenmelidir. Burada sınıfta yapılmakta olan veya ileride yapılacak olan faaliyetlerin neden yapılacağını ve bu faaliyetlerin kendisine gelecekte sağlayacağı faydalar açıklanmalıdır. Ayrıca öğrencilerin görüş ve düşünceleri de alınmalı ve bunlar değerlendirilmelidir. Öğretmen direnç gösteren öğrencilere bu şekilde yaklaştığında direnç davranışlarında azalma olabilecektir.

Yukarıda verilen öneriler incelendiğinde görülebileceği gibi direnci önleme veya gidermenin esas yolu sınıfta demokratik bir ortam oluşturmaktan geçmektedir. Öğrenciyle iletişim yollarının sürekli açık olduğu, tüm faaliyetlere öğrenci katılımının sağlandığı, kararların birlikte alındığı durumlarda öğrencilerin direnç gösterme olasılığı azalmaktadır.

Sonuç

Öğrenci direnci ülkemizde çok fazla bilinmeyen bir konudur. Ülkemizde yayınlanan sınıf yönetimi kitapları incelendiğinde de bu konudan bahsedilmediği, sadece Başar'ın (2001) direnç konusuna değindiği görülmektedir. Ancak öğrenci direnci konusu yabancı literatürde dikkati çeken bir konudur.

Öğrenci direnci ilgililerin üzerinde durması gereken bir konudur. Çünkü direncin üzerinde durulmadığı, önleyici veya giderici hiçbir tedbir alınmadığı zaman ağır sonuçlara yol açabilmektedir. Bu ağır sonuçlar arasında okulda şiddetin oluşması ve öğrencilerin öğretmen ve yöneticiler ile kendi arkadaşlarına şiddet uygulaması yer almaktadır. Güvenlik sorununun yaşandığı böyle bir durumda kaliteli bir öğretimin yapılması, hatta eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi mümkün değildir.

Ülkemizde az da olsa okulda şiddet olaylarına rastlanmaktadır. Böyle durumlarda ya öğrenciye ağır disiplin cezaları verilmekte, ya da bu durumu çözme işi rehber öğretmene verilmektedir. Ancak bu olayları önlemek büyük ölçüde öğretmen ve yöneticilerin elindedir. Okulda ve sınıfta demokratik bir havanın oluşturulduğu, öğrenci- öğretmen- yönetici arasında sürekli iletişimin olduğu, yaşanan sorunların giderilmesinde aktif olarak çaba gösterildiği durumlarda öğrenci direnci önlenecektir.

Direnci önlemek ve gidermede önemli olan alınan tedbirlerin sürekli olmasıdır. Bir öğretme öğrencinin direnç göstermesinden sonra birkaç hafta öğrencilerin derse katılımını sağlayıp, daha sonra tekrar eski uygulamalara dönerse direnci gidermek mümkün olmaz. O nedenle alınan tedbirler sürekli olarak uygulanmalıdır.

Burada dikkat edilmesi gereken bir husus, öğrenci direncinin öğretme- öğrenme sürecine faydalarının da bulunduğudır. Öğretmen ve yöneticiler tarafından yapılan yanlışlıklardan birisi öğrencinin direnç göstermesinin olumsuz, saygısız ve disiplinsiz davranış olarak algılanmasıdır. Böyle bir durumda direnç gösteren öğrencilere ağır sayılabilecek çeşitli cezalar verilmekte, bunun sonucunda da yıkıcı dirence yönelmektedir. Bu durumda öğrenci öğretme- öğrenme sürecinden kendisini soyutlamakta ve öğretme- öğrenme sürecini olumsuz etkilemektedir. Sonuçta kendisi ile birlikte bir kısım öğrencinin de başarısız olmasına yol açmaktadır.

Öğrenci direncinden öğretmen ve yöneticiler faydalanmalıdır. Öğrenci direnci onlar için birer geribildirimdir. Bu geribildirimleri iyi değerlendirmeli, kendilerinin eksik ve yanlışlıklarını tespit ederek bunları gidermeye çalışmalıdır.

Bu çalışmada öğrenci direnci kavramı tanıtılmaya çalışılmıştır. Böylece araştırmacıların bu konuya dikkatlerini çekmeleri amaçlanmıştır. Araştırmacıların ülkemizde öğrenci direncini ortaya koyarak çeşitli değişkenlere göre (eğitim düzeyi, yaş, cinsiyet, sosyo- ekonomik düzey vb.) incelemeleri oldukça yararlı olacak, öğrenci direncinin önlenmesi ve giderilmesi konusunda ilgililerin yararlanabileceği bilgi ve veriler sağlayacaklardır.

KAYNAKLAR

- Alpert, B. (1991) "Students' Resistance in The Classroom" **Anthropology and Education Quarterly**. 22, 350- 366.
- Anyon, J. (1981) "Social Class and School Knowledge" **Curriculum Inquiry**. 11, 3-42.
- Apple, Michael W. (1971) "The Hidden Curriculum and the Nature of Conflict" **Interchange** 2,4.
- Apple, M. W. (1979) **Ideology and Curriculum**. London: Routledge.
- Apple, M. W. (1980) "Reproduction, Contestation and Curriculum: An Essay in Self-Criticism". **Journal of Education**. 162, 1, 21-42.
- Apple, M. W. (1980/81) "The Other Side of the Hidden Curriculum: Correspondence Theories and The Labor Process". **Interchange on Educational Policy**. 11, 3, 5-22.
- Apple, M. W. (1982a) **Education and Power** New York: Routledge and Kegan Paul.
- Apple, M. W. (1982b) **Cultural and Economic Reproduction in Education: Essays on Class, ideology, and the State**. Boston: Routledge and Kegan Paul.
- Aronowitz, S. and Giroux, H. A. (1985) **Education Under Siege: The Conservative Liberal and Radical Debate Over Schooling** New York: Bervin & Garvey Publishers Inc.

- Başar, H. (2001) **Sınıf Yönetimi**. Beşinci Baskı. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bowles, S. & Gintis, H. (1976) **Schooling in Capitalist America**. New York: Basic Book
- Brookfield, S. D. (1990) **The Skilful Teacher**. San Fransisco: Jossey- Bass Publishers.
- Burroughs, N.F.; Kearney, P. & Plax, T.G. (1989) "Compliance- Resistance in the college students" **Communication Education**. 38, 214- 229.
- Chan, C. & Treacy, M.J. (1996) "Resistance in Multicultural Courses" **American Behavioral Scientist**. 40, 212- 221.
- Cumins, J. (1989) "Empowering Minority Students: A Framework for Intervention" **Harvard Educational Review**. 59, 18-34.
- Cusick, P. (1973) **Inside High School**. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Cusick, P. (1992) **The Educational System: Its Nature And Logic**. New York: Basic Books.
- Erickson, F. (1984) "School Literacy, Reasoning, and Civility: An Anthropologist's Perspective" **Review of Educational Research**. 54, 542- 546
- Erickson, F. (1987) "Transformation and School Success: The Politics and Culture Of Educational Achievement" **Anthropology and Education Quarterly**. 18, 335- 358
- Everhart, R.B. (1983) **Reading, writing, and Resistance: Adolescence and labor in a Junior High School**. London: Routledge and Kegan Paul.
- Fordham, C. and Ogbu, J. (1986) "Black Students' School Success: Coping With The Burden of 'Acting White'" **Urban Review**. 18, 176- 206.
- Giroux, H. A. (1981a) **Ideology, Culture and The Process Of Schooling**. Philadelphia: Temple University Press.
- Giroux, H. A. (1981b) "Hegemony, Resistance and The Paradox of Educational Reform" **Curriculum and Instruction. Alternatives in Education** (Ed. H. A. Giroux, A. N. Pena & W. F. Pinar) Mc Cutchan Publishing Corporation, Berkeley, s. 400- 430)
- Giroux, H. A. (1983a) **Theory and Resistance in Education. A Pedagogy for the Opposition**. New York: Bervin & Garvey Publishers Inc.
- Giroux, H. A. (1983b) "Theories of Reproduction and Resistance in the New Sociology of Education. A Critical Analysis." **Harvard Educational Review**. 53, 257- 293.
- Gordon, David (1991) "Neo-Marxist Approach" **The International Encyclopedia of Curriculum**. (Ed. A. Lewy) Oxford: Pergamon Press, s. 28-31.
- Gutok G. L. (1997) **Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar** (Çev. N. Kale) Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Higginbotham, E. (1996) "Getting All Students to Listen" **American Behavioral Scientist**. 40, 203- 211.
- Kearney, P.; Plax, T.G.; Smith, V.R. & Sorensen G. (1988) "Effects of Teacher Immediacy and Strategy Type on College Student Resistance to On-Task Demands" **Communication Education**. 37, 54- 67.

- Kearney, P.; Plax, T.G. & Burroughs, N.F. (1991) "An Attributional Analysis of College Students Resistance Decisions" **Communication Education**. 40, 325- 342.
- Larson, W. & Richards, M. (1991) "Boredom in the Middle School Years: Blaming School Versus Blaming Students" **American Journal of Education**. 4, 418, 442.
- Macleod, J. (1995) **Ain't No Makin' it: Aspirations and Attainment in a Low-income Neighborhood**. Boulder: Westview Press.
- Margolis, E. & Romero, M. (1998) "The Department is Very Male, Very Old and Very Conservative: The Functioning of The Hidden Curriculum in Graduate Sociology Departments" **Harvard Educational Review**, 68, 1-32.
- Margolis, E.; Soldalenko, M.; Acker, S. & Gair, M. (2001). **The Hidden Curriculum in Higher Education** (Ed. E. Margolis) New York: Routledge, 1- 19
- McFadden, M. (1995) "Resistance to Schooling and Educational Outcomes: Questions of Structure and Agency" **British Journal of Sociology of Education**. 16, 3, 293- 308.
- McFarland, D. A. (2001) "Student Resistance: How the Formal and Informal Organization of Classrooms Facilitate Everyday Forms of Student Defiance" **American Journal of Sociology**. 107, 3, 612- 678
- McLaren, P. (1985) "The Ritual Dimensions of Resistance: Clowning and Symbolic Inversion". **Journal of Education**. 167, 2, 84- 97.
- Ogbu, J. (1987) "Variability in Minority School Performance: A Problem in Search of an Explanation" **Anthropology and Education Quarterly**. 18, 312- 334.
- Pauly, E. (1991) **The Classroom Crucible: What Really Works, What Doesn't and Why**. New York: Basic Books.
- Pincus, , F. L. "Marxist Theories" **An Encyclopedia and Sociology**. (Ed. D. L. Levinson; P. W. Cookson, JR. & A. R. Sadovnik) New York: Routledge-Falmer. s. 587-592.
- Plax, T.G.; Kearney, P.; Downs, T.M. & Stewart, R.A. (1986) "College Student Resistance toward Teachers Use of Selective Control Strategies". **Communication Research Reports**. 3, 20-27
- Plax, T.G.; Kearney, P.; Mc Croskey, J.C. & Richmond, V.P.(1986) "Power in The Classroom VI: Verbal Control Strategies, Nonverbal Immediacy and Affective Learning". **Communication Education**. 35, 43- 55.
- Sekayi, D. N. R. (2001) "Intellectual Indignation: Getting at the Roots of Student Resistance in an Alternative High School Program". **Education**. 122, 2, 414- 429.
- Spaulding, A. (1995, April) A Qualitative Case Study of Teacher- Student Micropolitical Interaction: The Strategies, Goals and Consequences of Student Resistance. Paper presented at the Annual Meeting of The American Educational Research Association, San Francisco.

- Sun, A. (1995) "Development and Factor Analysis of the Student Resistance to Schooling Inventory". **Educational and Psychological Measurement**. 55, 5, 841- 849.
- Walker, J.C. (1985) "Rebels with Our Applause? A Critique of Resistance Theory in Paul Willis's Etnography of Schooling" **Journal of Education**. 167, 2, 63- 83.
- Weiler, K. (1988) **Women Teaching for Change: Gender, Class and Power**. South Hadley, Mass.: Bergin & Garvey.
- Willis, P. (1977) **Learning to Labour: How Working Class Kids Get Working Class Jobs**. New York: Columbia University Press.
- Wright, C. & Weekes, D. (2003) "Race and Gender in the Contestation and Resistance of Teacher Authority and School Sanctions: The Case of African Caribbean Pupils in England." **Comparative Review**. 47, 3- 20.